

مشکلات فعالان صنعت پتروشیمی در بورس کالای ایران

کد موضوعی: ۳۱۰

شماره مسلسل: ۱۰۸۹۰

تیرماه ۱۳۹۰

دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن

به نام خدا

فهرست مطالب

چکیده	۱
مقدمه	۱
۱. مشکلات ایجاد شده برای تولیدکنندگان پایین دستی پتروشیمی در اثر کنترل قیمت ها	۲
۲. مشکلات ایجاد شده برای تولیدکنندگان صنایع میانی در اثر کنترل قیمت ها	۸
۳. تبعات نوسانات شدید قیمت محصولات پتروشیمی در بازرگانی خارجی کشور	۱۲
۴. قوانین و ضوابط نقض شده با اعمال قیمتگذاری در بورس	۱۳
پیوست ها	۱۵
منابع و مآخذ	۱۷

مشکلات فعالان صنعت پتروشیمی در بورس کالای ایران

چکیده

قیمت کالا معمولاً متأثر از عوامل متعددی همچون قیمت جهانی کالا، قیمت مواد اولیه، نرخ ارز، هزینه دستمزد و نسبت عرضه و تقاضای کالا در بازار است.

یکی از بازارهایی که عامل عرضه و تقاضا در تعیین قیمت آن نقش بسزایی دارد بازار بورس کالای ایران است. حال آنکه به منظور کنترل بازار پس از اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها با اعمال قیمتگذاری در بازار بورس کالا، مفهوم بازار بورس یعنی محلی برای تعیین قیمت توسط عرضه و تقاضا از بین رفته و شرکت بورس کالای ایران به بازار توزیع غیرعادلانه تبدیل شده است.

ایجاد چنین عدم تعادل‌هایی در بورس باعث از بین رفتن رقابت و ایجاد رانت، فساد و عدم اطمینان در بین فعالان صنعت می‌شود. از طرفی تعیین سقف قیمت برای هر محصولی که در بورس عرضه می‌شود ناقض بسیاری از قوانین جاری کشور از جمله ماده (۱۸) قانون توسعه ابزار و نهادهای مالی جدید است که در آن دولت صراحتاً از قیمتگذاری در بورس منع شده است.

یک گروه از محصولات که اواخر سال گذشته و مجدداً اخیراً مشمول کنترل قیمت در بازار بورس کالا شده‌اند، محصولات پتروشیمی است که در این گزارش به مشکلات ایجاد شده در این خصوص از جمله به مشکلاتی که برای تولیدکنندگان صنایع بالادست و پایین‌دست پیش آمده و تبعات ناشی از آن پرداخته شده است.

مقدمه

وجود رانت‌های زیاد و تحمیل هزینه‌های گزاف به تولیدکنندگان واقعی در اثر سهمیه‌بندی مواد اولیه در صنعت پتروشیمی، مسئولین کشور را بر آن داشت تا با اجرای قانون شناورسازی قیمت محصولات پتروشیمی (بند «ح» تبصره «۱۱» قانون بودجه سال ۱۳۸۶) و عرضه محصولات پتروشیمی در بورس، این مشکل را برطرف کنند. البته بعد از اجرای این قانون و عرضه محصولات در بورس، مشکلات دیگری ظهور کرد. به‌عنوان مثال به‌دلیل عرضه محصولات با تناژ بالا در بورس و به‌دلیل عدم نیاز و عدم توانایی مالی برخی از تولیدکنندگان، امکان خرید مستقیم از بورس برای آنها میسر نمی‌شد. اما با تدابیر و هماهنگی‌های به‌عمل آمده با شرکت بازرگانی داخلی

پتروشیمی (پیوست ۱) این مشکلات تا حدی برطرف شد و شرایط در حال بهبود بود. متأسفانه این روند مطلوب‌سازی با ارسال نامه شماره ۴۳۳۴۴ مورخ ۱۳۸۹/۹/۲۲ سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان به شرکت بورس کالای ایران (پیوست ۲) مخدوش شد. در این نامه به‌منظور کنترل بازار و اجرای بهینه قانون هدفمندکردن یارانه‌ها از شرکت بورس کالای ایران خواسته شده بود که نسبت به کاهش قیمت محصولات پتروشیمی به مآخذ مردادماه سال جاری اقدام شود. اجرای مفادنامه مذکور اختلالات قابل توجهی در زنجیره صنعت پتروشیمی کشور از بالادست تا پایین‌دست ایجاد کرد که همزمان با دریافت نامه‌هایی از سوی تولیدکنندگان صنایع میانی و پایین‌دست صنعت پتروشیمی در اواخر سال ۱۳۸۹، مبنی بر مواجهه آنها با مشکلات متعدد در اثر اعمال قیمتگذاری محصولات پتروشیمی در بورس کالا، این مرکز جلسه‌ای را با همکاری دفتر توسعه صنایع پایین‌دستی پتروشیمی و با حضور تولیدکنندگان، نمایندگان انجمن‌ها و دستگاه‌های مربوطه برگزار کرد. پس از مشخص شدن ابعاد مسئله و مطلع کردن نمایندگان محترم مجلس از جزئیات موضوع، مشکل با پیگیری نمایندگان محترم و مطرح کردن آن در جلسات مختلف و با همکاری دولت در اوایل سال ۱۳۹۰ مرتفع شد. اما مجدداً اخیراً با ابلاغ اطلاعیه سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان، طبق آخرین تصمیمات ستاد هدفمند کردن یارانه‌ها و براساس مصوبه کارگروه کنترل بازار، تمامی واحدهای تولیدی محصولات پتروشیمی (دولتی، غیردولتی) ملزم به عرضه تمامی محصولات تولیدی خود در بورس کالایی هستند. بر این اساس، در صورت عدم عرضه محصولات پتروشیمی در بورس از سوی برخی واحدهای عرضه‌کننده مبنای رسیدگی سازمان حمایت قیمت فوب محصولات یاد شده منهای ۱۵ درصد است. در گزارش حاضر تبعات این تصمیم و به‌طور کلی آثار تعیین سقف قیمتی برای محصولات پتروشیمی در بورس کالا بررسی شده است.

۱. مشکلات ایجاد شده برای تولیدکنندگان پایین‌دستی پتروشیمی در اثر کنترل قیمت‌ها

پس از تصمیم گرفته شده مبنی بر فروش کالاهای پتروشیمی با نرخ ثابت مردادماه، افزایش قیمت جهانی کالاهای پتروشیمی از یک طرف (به‌علت نزدیک شدن به فصل زمستان) و ثابت ماندن قیمت بازار داخل از طرف دیگر باعث شد تا اختلاف قیمت بازار داخل و قیمت‌های جهانی افزایش یابد، (در مردادماه معمولاً مصرف و قیمت مواد نفتی و به‌تبع آن قیمت محصولات پتروشیمی در کف قیمتی و در ماه‌های زمستان قیمت در حد بالای آن قرار می‌گیرد). تفاوت قیمت دستوری و واقعی محصولات پتروشیمی باعث شد تا عده زیادی از تولیدکنندگان غیرواقعی وارد بورس شده و تقاضا در بورس به‌طور غیرواقعی افزایش یابد. البته اجرای این تصمیم در اوایل سال ۱۳۹۰ منتفی شد. اما با دستور

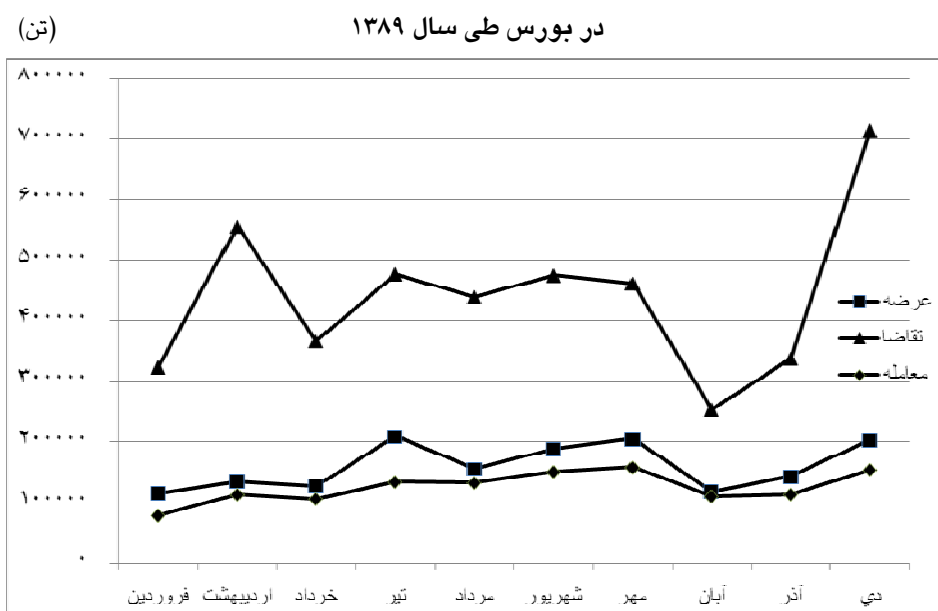

اخیر سازمان حمایت مبنی بر تعیین سقف قیمت محصولات پتروشیمی یعنی فوب منهای ۱۵ درصد مجدداً عدم تعادل‌ها و نابسامانی‌هایی که در اواخر سال ۱۳۸۹ و اوایل سال ۱۳۹۰ در بورس اتفاق افتاد، تکرار خواهد شد. به منظور بررسی آثار چنین تصمیمی، شرایط بازار بورس محصولات پتروشیمی در اواخر سال ۱۳۸۹ تحلیل و ارزیابی می‌شود.

۱-۱. افزایش تقاضا در بورس محصولات پتروشیمی توسط واسطه‌گران

در نمودار ۱ میزان عرضه، تقاضا و معامله محصولات پلیمری در شرکت بورس کالای ایران از ابتدای فروردین‌ماه سال ۱۳۸۹ تا پایان دی‌ماه سال ۱۳۸۹ نشان داده شده است.

نمودار ۱. وضعیت عرضه، تقاضا و معامله محصولات پلیمری

مأخذ: گزارش‌های ماهیانه شرکت بورس کالای ایران، ۱۳۸۹.

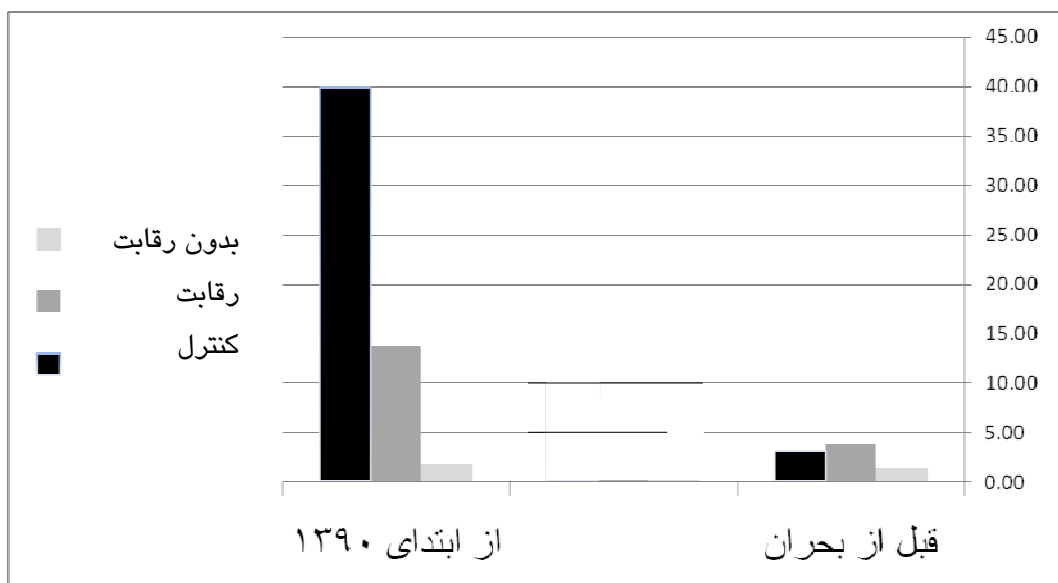
توضیح: به دلیل تغییر نحوه ارائه اطلاعات توسط شرکت بورس کالا، اطلاعات عرضه و تقاضای سال ۱۳۹۰ در دسترس نبود.

همان‌طور که نمودار ۱ نشان می‌دهد فاصله منحنی‌های عرضه و معامله محصولات پلیمری با یک فاصله منطقی از یکدیگر قرار دارند (از آنجایی که برخی از محصولات عرضه شده در بورس، معامله نمی‌شود میزان معامله اندکی کمتر از میزان عرضه است) اما میزان تقاضا با نوسانات زیاد و غیرعادی مواجه بوده است. در شهریورماه به دلیل انتظارات تورمی ناشی از شروع اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها، تقاضا و قیمت‌ها در بورس افزایش یافت. اما با کنترل این مسئله قیمت‌ها در بورس افت کرد. شرکت‌ها نیز به دلیل نوسان‌های ایجاد شده در قیمت مواد پتروشیمی و احتمال کاهش بیشتر

قیمت، از خرید کالا خودداری کردند و به همین دلیل در آبان‌ماه سال ۱۳۸۹ محصولات پتروشیمی در بورس با افت بیشتر تقاضا روبرو شد. اما در دی‌ماه پس از ابلاغ کاهش قیمت‌ها (به قیمت مردادماه) بورس کالا با شوک افزایش تقاضای محصولات پتروشیمی مواجه شد. برای نمونه، میزان تقاضای محصولات پلیمری در دی‌ماه سال ۱۳۸۹ درحالی‌که حدود ۷۱۴/۲ هزار تن رسید که متوسط ماهیانه تقاضا برای این گروه از محصولات از فروردین‌ماه تا آذرماه سال ۱۳۸۹ حدود ۴۰۹ هزار تن بوده است. لازم به‌ذکر است که میزان عرضه در دی‌ماه سال ۱۳۸۹ حدود ۲۰۳ هزار تن بوده است. در مثالی دیگر به وضعیت ماده اولیه گونی می‌توان اشاره کرد که کلاً توسط پتروشیمی مارون تأمین می‌شود. روال کار بر این بوده است که شرکت پتروشیمی مارون در هر مرحله حدود ۱۰۰۰ تن از این محصول را در بورس عرضه می‌کرد که از این مقدار ۶۰۰ تن معامله شده و حدود ۴۰۰ تن به شرکت برگشت داده می‌شد. اما در بهمن‌ماه سال ۱۳۸۹ با وجود اینکه شرکت مذکور ۴۰۰۰ تن ماده اولیه گونی در شرکت بورس عرضه کرده (چهار برابر روند معمول) ولی با تقاضای ۹۰۰۰۰ تنی در بورس مواجه شده است. قابل توجه اینکه حداکثر استفاده این محصول در کشور ۲۵ هزار تن در سال است! میزان تقاضای بالا و غیرمنطقی نشان می‌دهد که هدف خریداران سوءاستفاده از اختلاف قیمت موجود و کسب سود ناشی از واسطه‌گری است.

در روال معمول بورس، تقاضای مازاد بر میزان عرضه بعد از تعیین قیمت محصول، از معامله خارج می‌شد و رقابت بین فروشندگان و خریداران واقعی انجام می‌شد. اما پس از دخالت مستقیم دولت در بورس، کل تقاضای وارد شده به بورس، درخواست خرید دارند. لذا تنها راهکار موجود برای شرکت بورس کالا، تقسیم عرضه بین تقاضاهای موجود است.

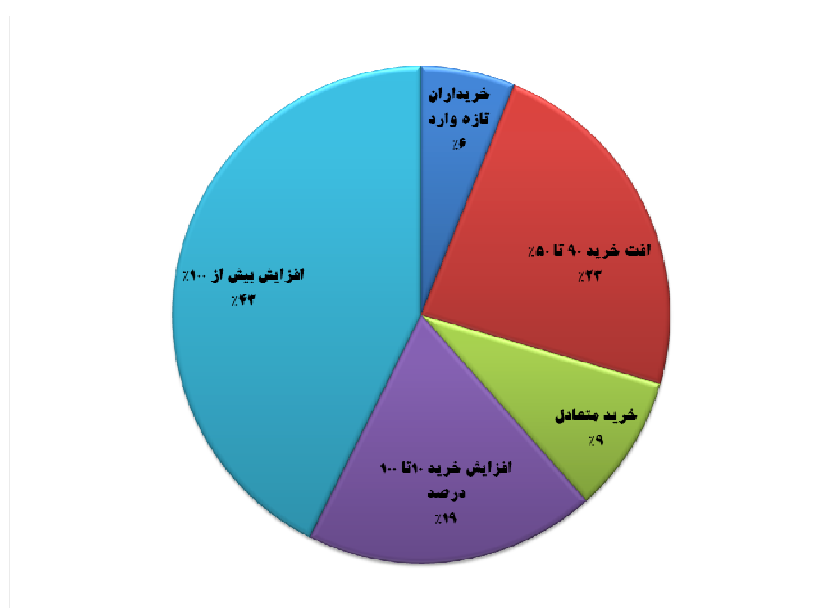
نمودار ۲. نسبت تقاضا به معامله محصولات پلیمری در بورس کالا

در نمودار ۲ نسبت تقاضا به معامله در شرایط قبل از بحران و بعد از بحران نشان داده شده است. تعیین سقف قیمت در بازار بورس، بازاری که به لحاظ ماهیت با چنین شرایطی سازگار نیست باعث بر هم خوردن فضای رقابتی بازار می‌شود، به طوری که قبل از بحران نسبت تقاضا به معامله محصولات پتروشیمی در شرایط رقابتی حدود ۴ درصد، در شرایط کنترل حدود ۳/۵ درصد و در مورد محصولاتی که شرایط رقابت و کنترل بر آنها حاکم نبوده است، نسبت تقاضا به معامله حدود ۲ درصد بوده است. اما در ابتدای سال ۱۳۹۰ نسبت تقاضا به معامله در شرایطی که رقابت و کنترلی حاکم نبوده کمتر از ۳ درصد، در شرایط رقابتی حدود ۱۴ درصد و در شرایط کنترل بازار برابر ۴۰ درصد بوده است. به عبارت دیگر در شرایط کنترل بازار بورس و تعیین سقف قیمت، تقاضا به شدت افزایش می‌یابد. نکته قابل توجه اینکه برای نمونه، بررسی ترکیب خریداران محصولات پلیمری نشان می‌دهد که این افزایش تقاضا از سوی تولیدکنندگان واقعی نبوده است. در نمودار ۳ ترکیب خریداران محصولات پلیمری در سه ماهه آخر سال ۱۳۸۹ نشان داده شده است. بررسی آمارها نشان می‌دهد که ۶ درصد از مشتریان محصولات پتروشیمی در بورس در سه ماهه آخر سال ۱۳۸۹ از خریداران تازه وارد بودند. ۲۳ درصد آنها افت خرید بین ۵۰ تا ۹۰ درصد داشتند. ۹ درصد مشتریان، خرید متعادلی داشتند (یعنی نسبت به قبل تغییر چندانی نداشتند) ۱۹ درصد از مشتریان بین ۱۰ تا ۱۰۰ درصد افزایش خرید داشتند و حدود ۴۳ درصد از مشتریان بیش از ۱۰۰ درصد نسبت به قبل خرید کرده‌اند. به عبارت دیگر تقریباً نیمی از مشتریان فعلی بورس (۶ درصد تازه‌واردان و ۴۳ درصد مشتریان که بیش از ۱۰۰ درصد خرید داشته‌اند) یا اصلاً سابقه خرید نداشتند یا حضور فعالی در بورس نداشتند.

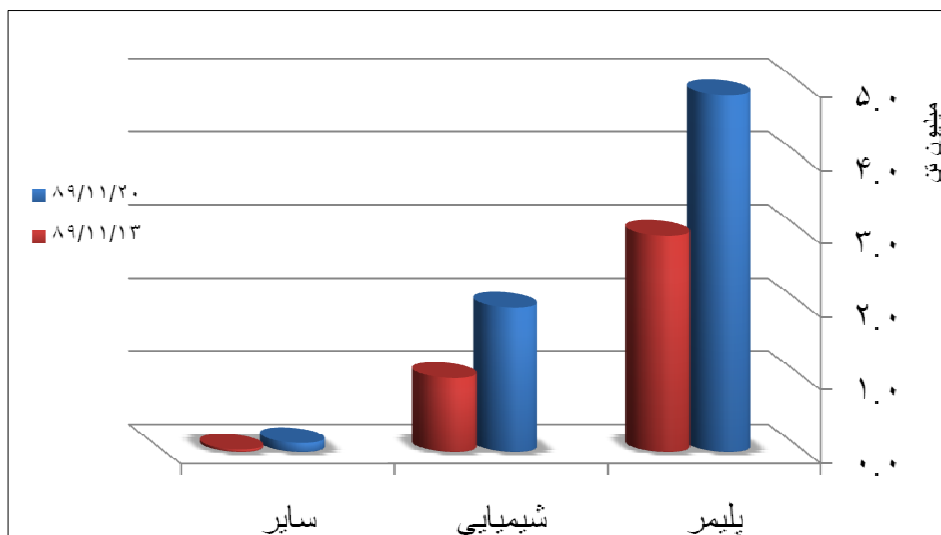
نمودار ۳. ترکیب خریداران محصولات پلیمری در سه ماهه سال ۱۳۸۹

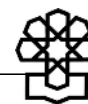
– راهکار ناموفق وزارت صنایع و معادن

برای رفع مشکل به وجود آمده مقرر شد که پروانه کسب واحدهایی که قبلاً از وزارت صنایع و معادن اخذ شده بود، مجدداً توسط سازمان‌های صنایع و معادن استان بررسی و تأیید شود. بررسی وضعیت موجود نشان می‌دهد که این راهکار نیز مؤثر واقع نشده است. در نمودار ۴ ظرفیت اعلامی به بورس ارسوی وزارت صنایع و معادن (پروانه‌های تأیید شده) در دو تاریخ ۱۳۸۹/۱۱/۱۳ و ۱۳۸۹/۱۱/۲۰ نشان داده شده است. همان‌طور که نمودار ۴ نشان می‌دهد در طول یک هفته ظرفیت اعلام شده محصولات پلیمری (ماده اولیه صنعت پلاستیک) از سایر محصولات بیشتر بوده است (از سه میلیون تن به ۴/۸ میلیون تن افزایش یافته است).

نمودار ۴. مقایسه ظرفیت اعلام شده به بورس ارسوی وزارت صنایع و معادن طی یک هفته

در مجموع باید گفت به دلیل ارزان شدن قیمت محصولات پتروشیمی در بورس، حجم تقاضا به طور غیرواقعی افزایش یافته و محصولات عرضه شده به دست تولیدکننده واقعی نمی‌رسد. به قرار اطلاع خریداران واقعی فقط درصد کمی از محصولات مورد نیاز خود را از بورس تهیه می‌کنند (در اغلب موارد فقط حدود ۱۰ درصد) و مجبور می‌شوند سهم عمده نیاز خود را از بازار آزاد و با قیمت بالاتر (که در واقع همان خریداران واسطه بورس هستند) تهیه کنند. در برخی موارد نیز خریداران غیرواقعی به جای عرضه کالا به بازار داخل، آن را به صورت قانونی یا غیرقانونی صادر می‌کنند و یا با انبار کردن محصولات پتروشیمی موجب کمبود آن در بازار می‌شوند. لازم به ذکر است در شرایطی که قیمت محصولات در بورس از قیمت فوب کمتر است، خودبه‌خود تقاضا برای

کالاهای وارداتی که به قیمت فوب عرضه می‌شوند، ناچیز خواهد بود. زیرا در چنین شرایطی فضای رقابت از بین می‌رود و به دلیل افزایش عدم اطمینان از شرایط رقبا در بازار، تولیدکنندگان ترجیح می‌دهند که به جای خرید محصولات وارداتی و در نتیجه افزایش قیمت تمام شده محصولاتشان (نسبت به قیمت محصول عرضه شده در بورس) و به دنبال آن احتمال شکست در برابر رقبا، سطح تولیدشان را پایین آورند که البته بخشی از تبعات چنین تصمیماتی در بازرگانی کشور بروز می‌کند که در قسمت‌های بعد به آن اشاره شده است.

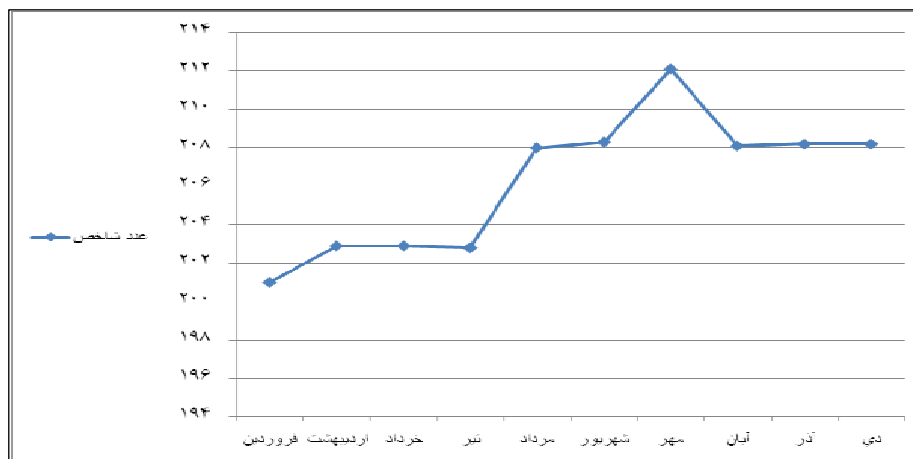
به عبارت دیگر اعمال دستور کنترل قیمت توسط سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان، نه تنها نفعی برای تولیدکنندگان واقعی صنایع پایین‌دست دربر نداشته است، بلکه باعث آشفتگی در جریان عرضه و تقاضای محصولات پتروشیمی شده است. برای مثال قیمت بازار آزاد پلی‌پروپیلن در اسفندماه سال ۱۳۸۹ حدود ۱۷۰۰ تومان، قیمت قابل فروش در داخل (بدون مداخله دولت) حدود ۱۵۵۰ تومان و قیمت تکلیفی به بورس ۱۲۰۰ تومان به ازای هر کیلو بوده است. حال با توجه به اینکه صنایع پایین‌دست فقط ۱۰ درصد ماده اولیه مورد نیاز خود را از بورس دریافت می‌کنند، متوسط قیمت تمام شده پلی‌پروپیلن برای تولیدکننده صنایع پایین‌دست حدود ۱۶۵۰ تومان به ازای هر کیلو است. بدین ترتیب ملاحظه می‌شود که دخالت دولت نه تنها قیمت نهایی مواد اولیه را برای تولیدکنندگان صنایع پایین‌دست مصرف‌کنندگان کاهش نداده است بلکه حدود ۱۰۰ تومان به ازای هر کیلو، قیمت افزایش یافته است و در این میان واسطه‌گران نیز سود قابل توجهی داشته‌اند.

۲-۱. تأثیر کنترل قیمت مواد اولیه بر قیمت محصولات نهایی صنایع پایین‌دست

بنا به اظهارات تولیدکنندگان صنایع نهایی پایین‌دست، قیمت محصولات نهایی پلاستیک در اواخر سال ۱۳۸۹ به طور متوسط حدود ۱۰ تا ۲۰ درصد افزایش داشته است. البته لازم به ذکر است که افزایش قیمت تمام شده محصولات صنایع پایین‌دست، تولیدکنندگان این دسته از صنایع را با دو مشکل اساسی به شرح زیر مواجه کرده است:

۱. از دست دادن بازارهای صادراتی به دلیل افزایش قیمت تمام شده محصول،
 ۲. ناممکن بودن افزایش قیمت محصول در حدی که افزایش قیمت تمام شده را پوشش دهد.
- زیرا در صورت افزایش قیمت به دلیل وجود کالاهای وارداتی، احتمالاً بازار داخل را هم از دست بدهند و عملاً تولیدشان متوقف شود.
- براساس گزارش بانک مرکزی شاخص قیمت تولیدکننده گروه ساخت از محصولات لاستیک و پلاستیک در دی‌ماه نسبت به ماه قبل از آن ثابت بوده است. در نمودار ۵ روند تغییرات شاخص قیمت تولیدکننده گروه ساخت از محصولات لاستیک و پلاستیک نشان داده شده است.

نمودار ۵. وضعیت شاخص قیمت تولیدکننده گروه ساخت از محصولات لاستیک و پلاستیک در سال ۱۳۸۹

مأخذ: گزارش‌های ماهیانه شاخص قیمت تولیدکننده بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۹.

۲. مشکلات ایجاد شده برای تولیدکنندگان صنایع میانی در اثر کنترل قیمت‌ها

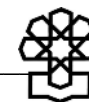
از نظر تولیدکنندگان شرکت‌های پتروشیمی، اجرای مفادنامه سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان عملاً غیرممکن است. دلایل تولیدکنندگان محصولات پتروشیمی به شرح زیر است:

۲-۱. افزایش قیمت خوراک

اکثر شرکت‌های پتروشیمی که محصولشان به‌عنوان ماده اولیه صنایع پایین‌دست (به‌ویژه صنایع پلاستیک) محسوب می‌شود، خوراک خود را به قیمت فوب منهای ۵ درصد دریافت می‌کنند. برای نمونه واحدهای تولیدکننده پلی‌پروپیلن در مردادماه خوراک پروپیلن را ۱۰۲۷ دلار به‌ازای هر تن خریداری کردند. لکن همین محصول را در تاریخ ۱۳۸۹/۱۱/۲۲ معادل ۱۴۰۳ دلار به‌ازای هر تن خریده‌اند و این قیمت در حال افزایش است.

۲-۲. افزایش قیمت سرویس‌های جانبی

با اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها طی ماه‌های اخیر، قیمت سرویس‌های جانبی شرکت‌های پتروشیمی افزایش یافته است. در جدول ۱ روند تغییرات قیمت سرویس‌های جانبی یکی از شرکت‌های پتروشیمی طی سال ۱۳۸۹ نشان داده شده است. در اولین ستون، قیمت سرویس‌های جانبی در ۶ ماه اول سال ۱۳۸۹، در ستون دوم، قیمت در سه‌ماهه پاییز سال جاری و در ستون سوم، قیمت‌های جدید اعلام شده از طرف شرکت پتروشیمی فجر (واحد تأمین‌کننده سرویس‌های جانبی) و درصد افزایش قیمت‌ها ارائه شده است.

جدول ۱. روند افزایش قیمت سرویس‌های جانبی در سال ۱۳۸۹

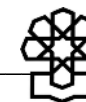
عنوان	واحد	قیمت در شش ماه نخست سال ۱۳۸۹ (ریال)*	قیمت اعلام شده برای سه ماه پاییز (ریال)	قیمت‌های جدید اعلام شده (ریال)	افزایش قیمت فصل پاییز نسبت به شش ماه نخست (درصد)	افزایش قیمت جدید نسبت به شش ماه نخست (درصد)	افزایش قیمت جدید نسبت به فصل پاییز (درصد)
نیترژن	مترمکعب	۲۹۵	۴۰۱	۵۱۶	۳۶/۱	۷۵/۲	۲۸/۷
هوای ابزار دقیق	مترمکعب	۳۳۰	۲۷۹	۳۳۵	-۱۵/۴	۱/۵	۲۰/۱
برق	کیلووات	۳۳۰	۴۱۵	۶۱۰	۲۵/۸	۸۴/۹	۴۷/۰
آب با خلوص بالا	مترمکعب	۲۰۳۶۲	۱۹۵۰۶	۳۰۴۵۹	-۴/۲	۴۹/۶	۵۶/۲
آب خنک‌کننده (Cooling)	مترمکعب	۷۷۴۰	۱۱۴۴۶	۱۷۴۳۸	۴۷/۹	۱۲۵/۳	۵۲/۴
آب سرویس	مترمکعب	۳۸۱۸	۱۴۳۲۷	۱۸۷۰۱	۲۷۵/۳	۳۸۹/۹	۳۰/۵
آب آشامیدنی	مترمکعب	۱۰۱۸۰	۲۲۰۵۵	۲۹۲۴۰	۱۱۶/۶	۱۸۷/۲	۳۲/۶

* قیمت ارز براساس بالاترین قیمت دلار در ۶ ماهه نخست یعنی ۱۰۴۶۹ ریال در نظر گرفته شده است (میانگین قیمت دلار در این مدت ۱۰۲۵۶ ریال بوده است).

۳-۲. ایجاد رانت در بازار با افزایش قیمت‌های جهانی محصول

از آنجا که قیمت خوراک سهم قابل توجهی از قیمت تمام شده در صنعت پتروشیمی را دربر می‌گیرد، لذا قیمت محصول به میزان زیادی وابسته به قیمت‌های جهانی است و با تغییرات قیمت نفت تغییر می‌کند و نمی‌توان آن را به صورت دستوری ثابت نگه داشت. در جدول ۲ قیمت‌های مختلف پلی‌پروپیلن در دیگر کشورها نشان داده شده است. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد قیمت محصولات پتروشیمی در جهان در حال افزایش است، لذا شکاف ایجاد شده بین قیمت‌های جهانی و قیمت‌های تکلیفی در داخل کشور با ایجاد رانت به نفع واسطه‌گران و تولیدکنندگان غیرفعال و به ضرر تولیدکنندگان واقعی خواهد بود. در اینجا ذکر این نکته نیز مفید به نظر می‌رسد که مصرف‌کننده کالای تولید شده در صنایع پایین دستی را بر مبنای قیمت ماده اولیه در بازار آزاد دریافت می‌کند و پایین نگه داشتن دستوری قیمت تنها به نفع واسطه‌ها خواهد بود و کمکی به مصرف‌کننده نهایی نیست. به گزارش شرکت بورس کالا، به ازای هر محموله (یک تریلی) پلی‌استایرن، بین ۱۲۰ تا ۲۰۰ میلیون ریال اختلاف قیمت فروش در بورس و بازار آزاد در اواخر سال ۱۳۸۹ بوده است که این مسئله باعث ایجاد رانت، فساد و عدم اطمینان بین فعالان این صنعت می‌شود.

البته تأخیر در تعیین دقیق قیمت خوراک و تسریع در خصوصی‌سازی و در نتیجه شکستن زنجیره‌های ارزش و... این صنعت را با مشکلاتی مواجه کرده است که آثار آن به اقتصاد ملی برمی‌گردد.

جدول ۲. میانگین قیمت‌های جهانی گریدهای پلی‌پروپیلن در مردادماه و بهمن‌ماه سال ۱۳۸۹

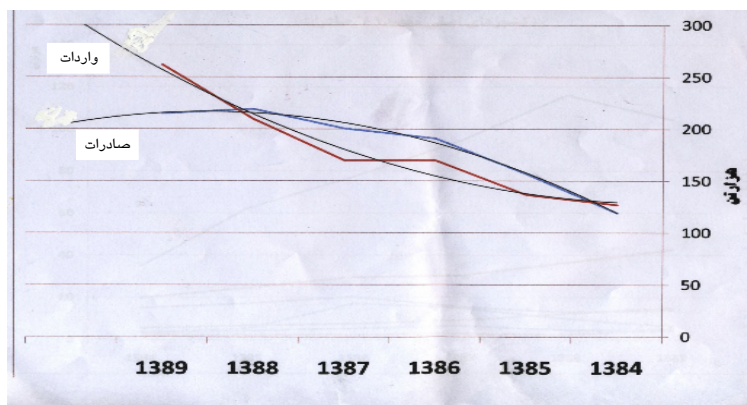
نوع گرید	واحد وزن	نام منطقه تحویل کالا (CFR)	میانگین قیمت ۱۳۸۹/۵/۸ (دلار)	میانگین قیمت ۱۳۸۹/۱۱/۱ (دلار)	میانگین قیمت ۱۳۸۹/۱۱/۸ (دلار)	میانگین قیمت ۱۳۸۹/۱۱/۲۲ (دلار)
گرید فیلم	متریک تن	کشورهای حوزه خلیج فارس	۱۲۳۵	۱۲۴۵	۱۵۳۵	۱۵۶۰
		آسیای میانه	۱۲۷۵	۱۲۶۵	۱۵۵۰	۱۵۸۵
		پاکستان	۱۱۹۵	۱۱۹۵	۱۵۶۰	۱۵۷۵
		هندوستان (بندر اصلی)	۱۱۸۵	۱۱۷۵	۱۵۴۵	۱۵۷۰
		چین	۱۱۵۰	۱۱۵۵	۱۵۳۰	۱۵۹۵
گرید تزریقی	متریک تن	کشورهای حوزه خلیج فارس	۱۲۱۵	۱۲۲۵	۱۵۱۵	۱۵۴۰
		آسیای میانه	۱۲۵۵	۱۲۴۵	۱۵۳۵	۱۵۶۵
		پاکستان	۱۱۶۵	۱۱۶۵	۱۵۴۰	۱۵۶۰
		هندوستان (بندر اصلی)	۱۱۷۵	۱۱۶۵	۱۵۴۵	۱۵۷۰
		چین	۱۱۳۰	۱۱۵۰	۱۵۲۵	۱۵۵۵
گرید رافیا	متریک تن	کشورهای حوزه خلیج فارس	۱۲۱۵	۱۲۲۵	۱۵۱۵	۱۵۴۰
		آسیای میانه	۱۲۵۵	۱۲۴۵	۱۵۳۵	۱۵۶۵
		پاکستان	۱۱۶۵	۱۱۶۵	۱۵۴۰	۱۵۶۰
		هندوستان (بندر اصلی)	۱۱۷۵	۱۱۶۵	۱۵۴۵	۱۵۷۰
		چین	۱۱۳۰	۱۱۵۰	۱۵۲۵	۱۵۵۵
بلاک کو پلیمر	متریک تن	کشورهای حوزه خلیج فارس	۱۳۱۰	۱۳۲۵	۱۵۹۰	۱۶۱۵
		آسیای میانه	۱۳۶۵	۱۳۵۰	۱۶۱۰	۱۶۴۰
		پاکستان	۱۲۴۰	۱۲۴۰	۱۶۱۵	۱۶۴۵
		هندوستان (بندر اصلی)	۱۲۴۰	۱۲۴۰	۱۶۲۵	۱۶۵۰
		چین	۱۲۱۵	۱۲۴۸	۱۶۰۵	۱۶۳۰
پروپیلن	متریک تن	آسیای شمالی شرقی / CFR	۱۰۶۰	۱۰۹۰	۱۳۷۵	۱۴۳۰
		بندر اصلی چین / CFR	۱۰۶۰	۱۰۹۰	۱۳۷۵	۱۴۳۰
		آسیای جنوب شرقی / CFR	۹۷۰	۹۹۰	۱۳۱۵	۱۴۲۰
		آسیا و شمال شرقی / FOB	۱۰۲۵	۱۰۷۰	۱۳۲۰	۱۳۷۵
		آسیای جنوب شرقی / FOB	۸۹۰	۹۲۰	۱۲۳۵	۱۳۳۰

Source: ICIS Pricing Reports, 2010, 2011.

۳. تبعات نوسانات شدید قیمت محصولات پتروشیمی در بازرگانی خارجی کشور

کنترل قیمت در بازار بورس علاوه بر ایجاد رانت، فساد و برهم زدن روند معمول بازار، آثار سوء عمیق تری نیز دربردارد. در نمودار ۶ روند صادرات و واردات مصنوعات پلیمری در ۶ سال گذشته نشان داده شده است همان‌طور که از نمودار مشخص است طی سال‌های اخیر واردات محصولات پلیمری و پلاستیکی به کشور افزایش و صادرات این‌گونه محصولات از کشور کاهش یافته است. در واقع یکی از دلایل کاهش صادرات مصنوعات پلاستیکی کشور و از دست دادن بازارهای صادراتی به خصوص بازار عراق و دیگر کشورهای همسایه، نوسان شدید قیمت مواد اولیه در داخل کشور و عدم امکان برنامه‌ریزی بلندمدت برای تولیدکنندگان صنایع پایین‌دستی و انعقاد قرارداد با خریداران سایر کشورها (حتی خریداران داخلی) و تعهد به اجرای آن است. از طرفی افزایش واردات مصنوعات پلاستیکی از جمله کفپوش، لوازم خانه، روکش و... به خصوص از کشورهای چین، ترکیه، امارات، کره و.. چالش مضاعفی است که صنایع پایین‌دست پتروشیمی را تهدید می‌کند. لذا به نظر می‌رسد باید تلاش شود با راهکارهای منطقی و قانونی از جمله حذف عامل کنترلی تعیین سقف قیمت در بازار بورس، به‌طور واقعی مانع از نوسان شدید قیمت محصولات پتروشیمی (مواد اولیه صنایع پایین‌دست پتروشیمی) در بازار این محصولات شد که به ضرر تولیدکنندگان واقعی است.

نمودار ۶. روند صادرات و واردات مصنوعات پلیمری در ۶ سال گذشته

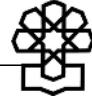

۴. قوانین و ضوابط نقض شده با اعمال قیمتگذاری در بورس

تصمیم اتخاذ شده برای کنترل قیمت محصولات پتروشیمی در بورس، علاوه بر ایجاد آشفته‌گی و اختلال در عرضه و تقاضای محصولات، با تعدادی از قوانین جاری کشور نیز مغایر است. در ذیل به برخی از این قوانین اشاره شده است:

۱. ماده (۱۸)، قانون «توسعه ابزار و نهادهای مالی جدید در راستای تسهیل اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم قانون اساسی» (مصوب ۱۳۸۸/۹/۲۵ مجلس شورای اسلامی)
دولت مکلف است کالای پذیرفته شده در بورس را از نظام قیمتگذاری خارج نماید.
تبصره - دارو از شمول این ماده مستثناست.
۲. تصمیم نامه کارگروه کنترل بازار مورخ ۱۳۸۹/۸/۲۵.
بند «۵» - به منظور پیشگیری از افزایش غیرمنطقی قیمت کالا و خدمات تولیدی، هرگونه افزایش قیمت توسط واحدهای تولیدی و وارداتی و خدماتی بدون هماهنگی با سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان ممنوع است.
۳. تصمیم نامه کارگروه کنترل بازار مورخ ۱۳۸۹/۹/۶.
بند «۲» - به منظور پیشگیری از افزایش بی‌رویه قیمت محصولات پتروشیمی در بازار بورس، حداقل قیمت محصولات یاد شده فوب منهای ۵ درصد و حداکثر قیمت، فوب به علاوه ۱۰ درصد تعیین می‌شود وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی و بازرگانی برای جلوگیری از افزایش قیمت محصولات یاد شده بر حسن اجرای این بند نظارت خواهند کرد (البته به قرار اطلاع متن تصمیم‌نامه اصلاح شده و فوب به علاوه ۱۰ درصد از متن تصمیم‌نامه حذف شده است).
۴. ضوابط قیمتگذاری کالاهای تولید داخل (ابلاغی مورخ ۱۳۸۹/۵/۲۵ وزیر بازرگانی و رئیس مجمع عمومی سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان).
بند «۱» - پس از بحث و تبادل نظر در خصوص انواع شیوه‌های قیمتگذاری، شیوه کنونی قیمتگذاری (Cost Plus) در شرایط فعلی به عنوان مبنا در نظر گرفته شده است.
۵. بند «ج» تبصره «۱۱» قانون بودجه سال ۱۳۸۶.
به موجب این قانون دولت مکلف شده بود از تاریخ ۱۳۸۶/۳/۱ سهمیه‌بندی محصولات پتروشیمی با قیمت یارانه‌ای را حذف و قیمت محصولات پتروشیمی را آزاد کند.
۶. ماده (۲۰)، قانون تشکیل و اداره مناطق ویژه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران.
محدوده مناطق اقتصادی جزو قلمرو گمرکی جمهوری اسلامی ایران نمی‌باشد و گمرک مکلف است با رعایت مفاد ماده (۸) این قانون در مبادی ورودی و خروجی آنها به منظور اعمال مقررات

مربوط به صادرات و واردات استقرار یابد در ماده (۸) اشاره شده است که مبادلات بازرگانی مناطق با سایر نقاط کشور به استثنای مناطق خارج از کشور و سایر مناطق ویژه اقتصادی و مناطق آزاد تجاری، تابع مقررات صادرات و واردات است در غیر این صورت پس از ثبت در گمرک، معاف از هرگونه عوارض و مشمول محدودیت و ممنوعیت‌های مقررات واردات و صادرات (به استثنای محدودیت‌های قانونی و شرعی) نمی‌شود.

اطلاعیه شرکت بازرگانی پتروشیمی در خصوص فروش کمتر از ده تن

به اطلاع کلیه خریداران محترم محصولات پتروشیمی می‌رساند که بر اساس هماهنگی‌های بعمل آمده بین وزارت صنایع و معادن، سازمان حمایت از مصرف کنندگان و تولید کنندگان وزارت بازرگانی، شرکت بورس کالای ایران و شرکت ملی صنایع پتروشیمی (شرکت بازرگانی پتروشیمی) و به منظور حمایت از تولید کنندگان جزء که مصرف ماهیانه آنان بر اساس ظرفیت درج شده در پروانه بهره‌برداری، کمتر از حداقل مقدار خرید محصولات پتروشیمی در بورس می‌باشد (و به همین دلیل قادر به خرید محصولات مورد نیاز خود از بورس نمی‌باشند) مقرر گردیده است تا شرکت بازرگانی پتروشیمی بخشی از محصولات مورد نیاز این گونه واحد‌های صنایع پایین دستی را پس از خرید بر اساس حداقل قیمت کشف شده در بورس کالا به انبارهای خود منتقل نموده و با احتساب هزینه‌های مرتبط به مصرف کنندگان با شرایط زیرفروش مستقیم نماید:

- ۱- مصرف کننده باید دارای پروانه بهره‌برداری فعال مرتبط باشد.
- ۲- ظرفیت پروانه بهره‌برداری ماهیانه حداکثر ۲۰ تن باشد.
- ۳- صدور یک حواله ۱۰ تنی در هر ماه برای هر مشتری.
- ۴- زمان تحویل یک هفته پس از صدور حواله می‌باشد.
- ۵- محل تحویل انبار شرکت بازرگانی پتروشیمی در تهران (ریاط کریم) می‌باشد.

- ۶- بسته بندی به صورت کیسه ۲۵ کیلویی (پالتایز) می‌باشد.
- فهرست کالاهای عرضه شده به شرح زیر می‌باشد:

- ۱- پلی اتیلن سبک فیلم ۰۰۷۵
- ۲- پلی اتیلن سبک فیلم ۰۲۰
- ۳- پلی استایرن مقاوم ۷۲۴۰
- ۴- پلی استایرن معمولی ۱۵۴۰
- ۵- پلی اتیلن سنگین بادی جم BL3
- ۶- ABS تزریقی
- ۷- پلی اتیلن سنگین تزریقی ۵۲۱۸

لذا از خریداران محترم در خواست می‌گردد به وب سایت این شرکت مراجعه و با استفاده از گذر وازه اینترنتی نسبت به ثبت درخواست خرید خود اقدام و پس از تایید اولیه درخواست نسبت واریز وجه از طریق سیستم بانکی (شتاب) به حساب شرکت بازرگانی پتروشیمی برای صدور حواله و تحویل کالا اقدام نمایند .

پیوست ۲

تاریخ: ۱۳۸۹/۹/۲۲
 شماره: ۴۰۴۰۴۰۴
 پست:

وزارت بازرگانی

سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان

معاون وزیر
رئیس بیات مره و مدیر عامل

«طوری-آئی»

جناب آقای هاشمیان
مدیرعامل محترم شرکت بورس کالایی ایران

با سلام و احترام

پرو اہلاغ مصوبات شماره ۱۹۲۵۷۷/ت۳۵۶۶۸ن مورخ ۱۳۸۹/۸/۲۵ و شماره ۱۹۸۲۱۹/ت۳۵۷۸۹ن مورخ ۱۳۸۹/۹/۶ کارگروه کنترل بازار در خصوص کنترل قیمت و عرضه محصولات نفتی و پتروشیمی، همان‌طور که مستحضرید تغییرات افزایشی قیمت محصولات پتروشیمی و فرآورده‌های نفتی می‌تواند دامنه وسیعی از محصولات پایین‌دستی و کالاهای نهایی و مصرفی را تحت تاثیر قرار داده و سایر کالاها و خدمات را در کشور دچار بحران نماید. خواهشمند است به منظور کنترل بازار و اجرای بهینه قانون هدفمندسازی یارانه‌ها با اتخاذ تدابیر لازم جهت جلوگیری از کمبود عرضه مواد اولیه مورد نیاز دستور فرمایند نسبت به کاهش قیمت محصولات تولیدی شرکت‌های تابعه به ماخذ مردادماه سال جاری اقدام لازم معمول و نتایج را به این سازمان گزارش نمایند.

ابوالفضل محمدحسین نکویی

منابع و مآخذ

۱. قانون بودجه سال ۱۳۸۶، مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۶.
۲. نامه شماره ۴۳۳۴۴ مورخ ۱۳۸۹/۹/۲۲، سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان.
۳. گزارش فروش کمتر از ده تن محصولات پتروشیمی، شرکت بازرگانی پتروشیمی، ۱۳۸۹.
۴. گزارش‌های ماهیانه شرکت بورس کالای ایران، ۱۳۸۹.
۵. گزارش‌های ماهیانه شاخص قیمت تولیدکننده، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۹.
۶. قانون توسعه ابزار و نهادهای مالی جدید در راستای تسهیل اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم قانون اساسی، مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۸.
۷. تصمیم‌نامه کارگروه کنترل بازار، نامه شماره ۱۹۸۲۱۹/ت/۴۵۷۸۹ ن، مورخ ۱۳۸۹/۹/۶.
۸. ضوابط قیمتگذاری کالاهای تولید داخلی، سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان، وزارت بازرگانی، ۱۳۸۹.
۹. قانون تشکیل اداره مناطق ویژه اقتصادی جمهوری اسلامی ایران.
10. ICIS Pricing Reports Polypopylene (middle East South Asia, China Propylene (Asia Pacific), 2010, 2011.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۰۸۹۰

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: مشکلات فعالان صنعت پتروشیمی در بورس کالای ایران

نام دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن (گروه انرژی)

تهیه و تدوین: فاطمه میرجلیلی

ناظران علمی: محمدرضا محمدخانی، رضا محتشمی‌پور

متقاضی: معاونت پژوهشی

ویراستار تخصصی: _____

ویراستار ادبی: _____

واژه‌های کلیدی: _____

تاریخ انتشار: ۱۳۹۰/۴/۲۸